

Відгук

офіційного опонента - завідувача кафедри іноземних мов Тернопільського національного медичного університету ім.І.Я. Горбачевського, доктора

педагогічних наук, професора **Федчишин Надії Орестівни**

на дисертаційне дослідження **Воробель Марії Михайлівни**

на тему: **“Емоційно-естетичний розвиток дитини у системі дошкільного виховання Німеччини”**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

На сучасному етапі модернізації системи освіти України предметом гострої полеміки в середовищі політиків, науковців, педагогів-практиків залишається проблема входження вітчизняної освітньої системи в мультикультурний простір Європейського і світового співтовариства. У контексті створення єдиного освітнього простору дошкільна освіта отримує завдання побудови міцної основи для подальшого формування особистості. За різними оцінками, проведеними в останні десятиліття, в Україні відбувається скорочення видатків на дошкільну освіту, тоді, як у багатьох європейських країнах державні видатки на дошкільну освіту, навпаки, зростають. Німеччина належить до когорти країн, які мають значний досвід саме у системі дошкільної, і країн, у яких дитині належить пріоритет у суспільстві. Історико-педагогічний екскурс засвідчує першість німців у створенні дошкільних закладів (Ф. Фребель). З огляду на це, проблема наукового пошуку, до якої звернулась М.М. Воробель, є актуальною. Її важливість зумовлена, передусім, необхідністю вивчення, збереження та використання досвіду емоційно-естетичного виховання дитини у дошкільних закладах, що є потрібним і доцільним у період фундаментальних змін та реформ в освітній галузі.

Дисертаційна робота виконана на належному теоретичному і методологічному рівні, вирізняється своєю змістовністю, оригінальністю, неординарністю та інформаційною насиченістю.

Заслуговують на схвалення чіткість наукознавчих складових апарату дослідження М.М. Воробель, а саме мета, об'єкт, предмет – сформульовані грамотно і представлені узгоджено та коректно.

На наш погляд, поза сумнівом є й умотивований вибір М.М. Воробель логіки викладу змісту та основних результатів дослідження. Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром «практичне значення одержаних результатів», відзначаємо її цілковиту очевидність, бо полягає вона передовсім у фундаментальному (за змістом) і багатоцільовому (за сегментом застосування) навчально-методичному доробку здобувачки.

М.М. Воробель чітко визначає завдання, які конструюють дисертаційну працю, що втілюється у двох послідовних за своїм змістом розділах.

Простежимо відповідність поставлених завдань їх виконанню.

Вирішуючи перше завдання, дисертантка узагальнила результати теоретичних та емпіричних досліджень базових понять—естетичне виховання, діти дошкільного віку, емоційний розвиток дитини, система сучасної німецької дошкільної освіти у психолого-педагогічному вимірах. Естетичне виховання розглядається (стр. 26-31) як важливий чинник гармонійного становлення дитини у дошкільному віці, коли формуються естетично-ціннісні орієнтації особистості, відбувається розвиток її естетично-творчого потенціалу. Нові проблеми естетичного виховання, спричинені інформатизацією комунікативної сфери, переорієнтацією на масову культуру таких потужних носіїв естетичної інформації, як електронні засоби масової інформації, Інтернет, поширенням мистецтва та ін., постали перед психолого-педагогічною наукою наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Усе це значною мірою породжує конфлікт естетичних установок, поглядів, смаків, деформуючий вплив на естетичний світ підростаючого покоління (с. 40-43).

Розв'язуючи друге завдання щодо підходів до організації дошкільного виховання та емоційно-естетичного розвитку дитини у Німеччині, дисертантка здійснила теоретико-методологічну рефлексію науково-літературних джерел німецьких науковців, що характеризують основні ознаки та особливості сутності, змісту й завдань емоційно-естетичного розвитку дитини у

системі німецької дошкільної педагогіки (стр. 60-64). Ґрунтовно проаналізовано організацію освітнього процесу у закладах дошкільної освіти Німеччини: (Вальдорфські дитячі садки (Waldorfkinderergärten) – пізнання світу через прекрасне. Виховання у цих закладах дошкільної освіти базується на високодуховних традиціях християнської культури, забезпечуючи розвиток дитячої особистості на фізичному, психічному та духовному рівнях і допомагаючи становленню сфери почуттів особистості, її багатому емоційному розвитку (стр. 68-69; 88-90); дитячі садки М. Монтесорі (Montessori Kinderergärten) – розвиток і навчання через гру. Основне завдання – пробудити цікавість дитини, сприяти самостійності та індивідуальному розвитку особистості (стр. 70; 102-103); Фребелівські дитячі садки (Fröbel-Kinderergärten) – гармонійний розвиток дитини (стр. 71; 105-106); католицькі (єпархіальні) дитячі садки (Katholische Kirchengemeinde) – виховання у дусі християнських цінностей (стр. 72)); природні дитячі садки (Waldkindergärten) – природовідповідність виховання (стр. 73; 99-100); комунальні дитячі садки (Kommunale Kinderergärten) (стр. 74), підготовка у яких відбувається з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини, забезпечуючи різні можливості у повсякденному житті для моторного, сенсорного, пізнавального, творчого, соціального, мовленнєвого й емоційно-естетичного розвитку з пріоритетом на інтересах та потребах дитини.

Для вирішення третього завдання, а саме, розкриття прикладних аспектів щодо реалізації завдань емоційно-естетичного розвитку дитини-дошкільника у Німеччині, М.М. Воробель пропонує аналіз широкого спектру засобів та способів емоційно-естетичного розвитку дошкільників: навколишнє середовище, природа, література, музика, образотворче мистецтво, архітектура, театральне, декоративно-ужиткове, кіномистецтво, вільна гра, проектна діяльність, мистецькі ательє, арт-проекти тощо. Обґрунтовано специфіку німецької дошкільної освіти, стратегічний, тактичний напрями роботи для емоційно-естетичного виховання, що забезпечує ефективність такого процесу у дошкільних закладах Німеччини (стр. 85-90). Представлено популярний у Німеччині напрям виховання дошкільнят – реджо-педагогіку, яка покликана

формувати дитину різними способами, засобами, методами та широким педагогічним інструментарієм, а серед ключових компонентів дослідницької діяльності та реалізація проєктів (стр. 96-97). З'ясовано, що важливим аспектом емоційно-естетичного розвитку дитини у Німеччині педагоги вважають розумовий розвиток (креативність, просторове уявлення, мовні навички, і т.п.) (стр. 106-107).

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Авторкою сформована якісна джерельна база – 321 найменування, з них 179 позицій – німецькою мовою, що відповідає вимогам до порівняльно-педагогічного дослідження. Це слугує беззаперечним аргументом інформативності, валідності та доказовості представленої роботи.

У першому розділі здобувачка здійснює прискіпливий аналіз доробку вітчизняних і зарубіжних науковців і на цьому тлі здійснює цілісний аналіз емоційно-естетичного розвитку дитини у системі дошкільного виховання, акцентуючи увагу на сукупності спільних характеристик дошкільної ланки Німеччини та України з урахуванням історико-культурного контексту (стр. 48-55). Дослідниця у другому і третьому підрозділах першого розділу із належною науковою аргументацією доводить важливість набутого віками досвіду і традицій емоційно-естетичного розвитку дитини з акцентом на методиках Ф. Фребеля (розвиток природних здібностей дитини), Й. Песталоцці (розвиток фізичних, розумових і моральних здібностей дитини), М.Монтессорі (всебічний та гармонійний розвиток дитини з раннього віку) та ін.

Дисертантка науково виважено розкриває сутність та специфіку процесу естетичного виховання, як комплексного явища й доводить, що воно виступає частиною розумового, морального, трудового й фізичного виховання. Компоненти естетичного ставлення (сприйняття, відчуття, оцінка, ідеал, смак, творчий потенціал) визначають розумову, моральну, емоційну й духовну діяльність дитини й формують її світогляд, переконання, поведінку, сприяють розвитку її творчих сил та здібностей, перетворюючи дошкільника в суб'єкт естетичної діяльності.

Дисертаційне дослідження є міждисциплінарним, що потребувало виходу на високий методологічний рівень дослідницького пошуку. Ознайомлення зі змістом рукопису дисертації дає можливість дійти висновку, що дисертантці вдалося досягнути цієї високої наукової планки. Проблему емоційно-естетичного розвитку дитини у системі дошкільного виховання авторка аналізувала не відокремлено і фрагментарно, а інтегровано, а саме: як суспільно-освітнє явище, детерміноване певними внутрішніми та зовнішніми чинниками з позиції педагогіки, психології і філософії.

Окремого інтересу заслуговує погляд дисертантки на значення емоційних переживань у загальному психічному розвитку дитини, що є основою цілісного розвитку особистості дошкільника. Авторка доводить значення емоцій – мотивувати дитину до діяльності, розвиваючи і стимулюючи ситуації форми поведінки на певному етапі, адже емоційні реакції є підґрунтям виховного процесу.

Авторка звертає увагу на заклади дошкільної освіти у Німеччині як соціально-педагогічне місце навчання, яке сприяє розвитку природних нахилів, здібностей, обдарувань, уяви, фантазії вихованців, тобто розвитку творчої особистості. Відповідно процес виховання у дошкільних закладах Німеччини забезпечують: кваліфікований педагогічний персонал, педагогічні проекти з дітьми, постійний діалог з батьками і розвиток дитячих майстерень.

У другому розділі дисертації М.М. Воробель детально характеризує організаційно-методичні засади емоційно-естетичного розвитку дитини у системі німецького дошкільного й аргументує, що емоційно-естетичний розвиток дитини – це педагогічний пріоритет дошкільних установ у Німеччині, найважливішими результатами якого є: творчість дитини, розвиток дитячих відчуттів, позитивний досвід від результатів власної діяльності, прискорення процесу соціалізації особистості, розвиток толерантності, відкриття нових перспектив.

Цілісність презентованої роботи створюється у другому розділі, у якому дисертанткою здійснена аналітична робота у проблемному полі дослідницького підходу до емоційно-естетичного розвитку дитини у системі

дошкільного виховання Німеччини. У роботі доведено, що різновекторним засобом емоційно-естетичного розвитку дитини у німецькому дошкільному закладі є мистецтво (образотворче, декоративно-ужиткове, музичне і т. д.).

Повними й логічними є загальні висновки, які чітко розв'язують поставлені у роботі завдання.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях.

Основні положення дисертації знайшли відображення у публікаціях М.М. Воробель (їх 12). Текст дисертації ідентичний змісту автореферату, відповідає спеціальності, за якою вона пропонується до захисту.

Загалом дисертаційна робота є змістовно і логічно завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має очевидну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Надійність та вірогідність отриманих результатів забезпечена методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, сукупністю методик, адекватним меті та завданням дослідження, репрезентативністю вибірки, апробацією отриманих результатів.

Водночас позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертації, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження, побажання та пропозиції.

1. Відповідно до того, що дошкільна освіта Німеччини децентралізована, на нашу думку цікавим було б при аналізі емоційно-естетичного розвитку дитини у дошкільних інституціях запропонувати аналіз навчальних планів, дидактичного матеріалу, вихідних базових знань і вмінь дошкільника у вигляді порівняльних таблиць.

2. Одним із завдань дисертаційного дослідження є визначення можливості впровадження досвіду емоційно-естетичного розвитку дитини у дошкільних закладах Німеччини в практику сучасного дошкільного виховання України. На окремих сторінках у розрізі дисертації ми частково віднаходимо окремі думки щодо запозичення такого досвіду. На нашу думку, варто було б у межах окремого параграфу запропонувати авторські рекомендації імплементації основних ідей позитивного досвіду й звернути увагу на недоліки

та проблеми, з якими зустрілася Німеччина у зв'язку із великим напливом іммігрантів і, відповідно, як долають такі виклики.

3. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби дисертантка висловила власну позицію стосовно німецького досвіду функціонування дошкільних закладів. Маємо на увазі насамперед порівняльні таблиці фінансування з розрахунку на одного учня-дошкільника, проблеми аутизмом, дітей з особливими потребами, надмірною активністю дітей.

4. Пріоритетне завдання XXI століття – професійна підготовка педагога для дошкільної установи. При аналізі сутності, змісту, завдань емоційно-естетичного розвитку дитини у ланці німецької дошкільної педагогіки, варто було б виокремити систему підготовки фахівця для таких інституцій у Німеччині.

5. Варто бути більш уважним при перекладі окремих понять з німецької мови, напр., Waldkindergarten – це дитячі садки, розташовані в лісі, а не природні дитячі садки (стр.73).

Висловлені зауваження, побажання, дискусійні моменти не применшують високої оцінки наукового рівня дисертації, яка є вагомим внеском у розробку проблеми дошкільного виховання.

Загальний висновок. Логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, оскільки отримані результати та представлені узагальнення сприятимуть емоційно-естетичному розвитку дитини у системі дошкільного виховання в Україні. Висновки, сформульовані дисертанткою, чітко і повно розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації працях викладено основні положення, здобуті у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації адекватно відображено в авторефераті.

Вважаємо, що дисертаційна робота **Воробель Марії Михайлівни** за темою «**Емоційно-естетичний розвиток дитини у системі дошкільного**

Німеччини» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам щодо робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12-14 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів» (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08. 2015 р.), а її авторка – Воробель Марія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри іноземних мов

Тернопільського національного медичного

університету ім. І.Я. Горбачевського

Федчишин Н.О.

[Handwritten signature]
завіряю
[Handwritten signature] Н.О.
[Handwritten signature]